

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด ที่มีทรัพยากรทั้งในด้านหนังสือ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และวัสดุทัศนวัสดุที่จัดทำไว้สำหรับประกอบการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางลึกซึ้งและเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล (สุทธิลักษณ์ อำนวยวงศ์ 2525: 54) ทั้งยังทำให้ครูมีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ ปรับปรุงการสอนและบทเรียนที่น่าสนใจ มีความหมายต่อมักเรียนมากยิ่งขึ้น เพราะห้องสมุดโรงเรียนจะต้องจัดหาวัสดุต่าง ๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับหลักสูตร ห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดที่ดีเหมือนหนึ่งหน่วยงานที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าห้องสมุดประเภทอื่น ๆ ห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างนิสัยเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดสอนให้นักเรียน เกิดทัศนคติที่ดี รู้จักค้นคว้า รู้จักช่วยตนเอง รู้จักการเรียนรู้จากการอ่าน ฟัง และดู ห้องสมุดโรงเรียนจึงควรมีสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ข้อมูลข่าวสารหลาย ๆ รูปแบบควรจะได้รับการบรรจุไว้ในห้องสมุดโรงเรียน พร้อมกับการให้บริการอันส่งเสริมการเรียนการสอนโดยเฉพาะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ประภาวดี สืบสนธิ 2524: 37)

สายหยุด จำปาทอง (2526: 55-57) ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุด-โรงเรียนไว้ว่า

ห้องสมุดมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคนโดยเฉพาะห้องสมุดโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาเยาวชนทางด้านสติปัญญา ความรู้ ตลอดจนสร้างนิสัยในการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้มีชีวิต เป็นสุขอยู่ในสังคม ... ทั้งในปัจจุบันและอนาคตห้องสมุดโรงเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและจุดประสงค์ของการศึกษาความสำเร็จของการศึกษานั้น คือสามารถทำให้ผู้รับการศึกษา รักการศึกษา ไปจนตลอดชีวิต ... ห้องสมุดเป็นกุญแจดอกหนึ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนให้

บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการศึกษา ดังนั้น การดำเนินงานพัฒนาการเรียน การสอนจึงต้องคำนึงถึงการจัดห้องสมุด เป็นเรื่องสำคัญ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและความเจริญก้าวหน้าของเด็กไม่ว่าจะเป็นระดับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการหรือผู้สอน ประชาชนในท้องถิ่น ควรจะร่วมมือร่วมใจกันส่งเสริมให้มีห้องสมุดในโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมวัสดุการศึกษาให้นักเรียน ได้ศึกษาค้นคว้า สร้างความสามารถในการอ่าน การฟัง การสังเกต การสื่อความคิด ตลอดจนสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตที่ผาสุก และเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ของสังคมในอนาคต

สันติ ทองประเสริฐ (2522: 138,141) มีความคิดเห็นสอดคล้องกับ
สายหยุด จำปาทอง ว่า

การจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนจะช่วยให้การจัดการศึกษามรรลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้
ง่ายขึ้นและประสมผลสำเร็จในระยะยาว เพราะห้องสมุดจะช่วยปลูกฝังนิสัย
รักการอ่านและการค้นคว้าด้วยตนเอง นอกจากนี้ห้องสมุดโรงเรียนที่มีการ
ดำเนินการที่ดี จะสามารถช่วยเหลือครูอาจารย์ในด้านการสอนอีกด้วย
เพราะครูอาจารย์ก็จำเป็นต้องหาความรู้เพิ่ม เติมอยู่เสมอ

เฟลิกซ์ ซี รอมบี้ (Robb 1984: 126) ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุด
โรงเรียนไว้ว่า

ห้องสมุดโรงเรียน เป็นศูนย์กลางการศึกษาที่นักการศึกษาควร สังเกตดูการใช้และสิ่งที่
ได้รับจากห้องสมุด และการมีทรัพยากรหลากหลายของห้องสมุดโรงเรียนย่อม
เป็น เครื่องชี้บ่งถึงคุณภาพและความสมบูรณ์ทางการศึกษาของโรงเรียนนั้นได้ดีที่สุด

กระทรวงศึกษาธิการได้ เห็นความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน เป็นอย่างมาก ในฐานะ
เป็นอุปกรณ์สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาและการสอนที่ให้ประสมการณ์แก่บุคคลอย่างสมบูรณ์
(อัมพร บัณฑิต 2524: 1) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
พ.ศ. 2521 และตอนปลาย พ.ศ. 2524 โดยมีจุดหมายเพื่อให้นักเรียนมีนิสัยใฝ่หาความรู้
และทักษะอยู่เสมอ ส่วนหลักการของหลักสูตรก็มุ่ง เน้นให้ผู้เรียนใฝ่ใจแสวงหาความรู้ ความจริง
เพื่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้และทักษะ
จากแหล่งวิทยาการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 7-8) นอกจากนั้นกรมสามัญศึกษาที่มีหน้าที่

รับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ยังได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นนโยบายการมัธยมศึกษาไว้ว่า
 ทางกรมสามัญศึกษามีนโยบายในการจัดและส่งเสริมให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดมีความพร้อมในการที่จะบริการและพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ สุขภาพอนามัย การกีฬา วัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการศึกษาออกโรงเรียน เช่น ห้องสมุด

แม้จะเป็นที่ยอมรับในความสำคัญแต่ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย ก็ยังคงมีปัญหามาก ในปี พ.ศ. 2521 หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษาธิการเขต 1 ได้ทำการสำรวจสภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในเขตการศึกษา และพบ (อ้างอิงใน สันติ ทองประเสริฐ 2522: 139) สาเหตุที่ทำให้บรรณารักษ์เกิดความท้อถอย ไม่อยากทำหน้าที่นี้ เพราะสาเหตุ 2 ประการคือ

งานห้องสมุดประสบอุปสรรคและปัญหา เช่น ปัญหาเรื่องผู้บริหารให้การสนับสนุนห้องสมุดน้อยเกินไป ปัญหาครูไม่ร่วมมือในการใช้ห้องสมุด ปัญหาการจัดซื้อเป็นไปด้วยความล่าช้า รวมทั้งปัญหาที่ตนเองไม่มีความรู้ทางบรรณารักษ์เพียงพอ และ สถานภาพของบรรณารักษ์ไม่ดีพอ ทั้งนี้เกิดจากการพิจารณาความดีความชอบประจำปีของโรงเรียนนั้นยึดหลักชั่วโมงสอน เป็นใหญ่ การทำงานห้องสมุดไม่ถึง เป็นชั่วโมงสอน จึงจำเป็นที่บรรณารักษ์จะต้องสอนวิชาการด้วย ทำให้ต้องทำงานหลายฝ่าย ย่อมเป็นการยาก บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องเลือกงานสอนเป็นหลัก และในที่สุดก็ต้องทิ้งงานห้องสมุดให้ผู้อื่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูอาจารย์บรรจุใหม่รับทำต่อไป

อุปสรรคใหญ่ก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนบางแห่งยังเห็นความสำคัญของตำแหน่งบรรณารักษ์นี้น้อยกว่าตำแหน่งอื่น ๆ ทำให้บรรณารักษ์ที่มีอยู่ปัจจุบันต้องทำงาน ทั้งสองด้านต่อไป

รัฐจวน อินทรกำแหง (2517: 67) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนไว้ว่า

แม้ว่าบรรณาธิการจะเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนก็ตาม แต่ความตั้งใจและพยายามของบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนก็ยากที่จะดำเนินให้ได้รับผลตามวัตถุประสงค์ หากปราศจากความร่วมมือจากบุคคลที่น่าจะมีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน บุคคลเหล่านั้นก็คือครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ อาจนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาให้การสนับสนุนทั้งในด้านการเงิน กำลังคน และกำลังใจ

ทรศनिया กัลยาณมิตร (2524: 35-36) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหาร คล้ายกับรายงานการสำรวจสภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลใน เขตการศึกษา 1 ของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษาธิการ เขต 1 ว่า

ยังไม่มีโรงเรียนใดคำนึงถึงการจัดให้มีห้องสมุดโรงเรียนกันอย่างจริงจัง ส่วนมากผู้บริหารโรงเรียนยัง เข้าใจหน้าที่ของห้องสมุดโรงเรียนและหน้าที่ของครูบรรณาธิการ ยังไม่ชัดเจน ดังนั้นห้องสมุดโรงเรียนจึงกลายเป็นห้องประชุมบ้าง ห้องสอบบ้าง และครูบรรณาธิการก็ต้องทำหน้าที่สอนวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาสังคมศึกษา ภาษาไทย หรือวิชาอื่น ๆ แล้วแต่โรงเรียนจะมอบหมายให้...

การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนนั้นแม้ครูบรรณาธิการจะเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริงจังในการทำงานเพียงไรก็ยากที่จะได้รับผลสำเร็จ ถ้าผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้การสนับสนุน ถ้าผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดและให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและจริงใจแล้ว ครูทุกคนก็จะให้ความร่วมมือส่งเสริมนโยบายการปฏิบัติงานของห้องสมุดด้วยการพยายามปรับปรุงการสอนของตนให้ห้องสมุดมีส่วนช่วยในการเรียนการสอนมากขึ้น

เฮลค้ำ ลิส เจย์ (Jay 1970: 2413) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารคล้ายกันกับทัศนะในประเทศไทยไว้ว่า "ปัญหาต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียนจะได้รับการแก้ไขให้มีประสิทธิภาพได้ขึ้นอยู่กับทัศนคติของบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียน เป็นสำคัญ

ที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าห้องสมุดโรงเรียนมัศึกษามีความสำคัญต่อการเรียนการสอนทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เป็นอย่างมาก ทุกคนในวงการศึกษามีความเห็นเป็นอันเดียวกันว่า ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาทำให้การศึกษาของชาติบรรลุเป้าหมายที่มุ่งเน้นการคิด เป็นทำ เป็นดำรงคน เป็นและแก้ปัญหาเป็น ทำให้นักเรียนได้รู้จักการ

ช่วยเหลือตนเองในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และการเรียนก็มีใช้มีแค่เพียงในห้องเรียน เท่านั้น ยังสามารถค้นคว้าได้จากห้องสมุดโรงเรียน ฉะนั้นห้องสมุดโรงเรียนจึงเป็น เครื่องชี้บอกถึงคุณภาพและความสมบูรณ์ของแต่ละโรงเรียน อย่างไรก็ตามห้องสมุดโรงเรียน จะดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือครูใหญ่ หรือ อาจารย์ใหญ่ เป็นสำคัญ ถ้าผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีความเข้าใจในระบบ การศึกษาอย่างลึกซึ้งและไม่บริหารจัดการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้เอื้อต่อการ ใช้ประโยชน์จากหนังสือและวัสดุต่าง ๆ ในห้องสมุดแล้วก็จะทำให้ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา มีสภาพไม่ต่างจากห้องพัสดุหรือสุสานหนังสือเท่านั้นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้นยังไม่เคยมีใครทำมาก่อนทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ คงมีแค่งานวิจัยที่เกี่ยวกับ บทบาทของผู้บริหารในแนวเดียวกับเรื่องที่วิจัยนี้ แต่เป็นระดับห้องสมุดวิทยาลัยครู 1 เรื่อง ชื่อบทบาทผู้บริหารและความคาดหวังของบรรณารักษ์ในการบริหารงานห้องสมุดในวิทยาลัยครู (พ.ศ. 2522) และมีงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา 4 เรื่อง

งานวิจัยที่เป็นภาษาไทย 5 เรื่องนี้ มี 2 แนว คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารและความคาดหวังของบรรณารักษ์ในการบริหารงานห้องสมุดในวิทยาลัยครู
2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล
1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารและความคาดหวังของบรรณารักษ์ในการบริหารงานห้องสมุดในวิทยาลัยครู

สมสรวง หฤติกุล (2522) ได้ทำการศึกษาบทบาทผู้บริหารและความคาดหวังของ บรรณารักษ์ในการบริหารงานห้องสมุดในวิทยาลัยครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองที่ ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คิดว่าควรปฏิบัติของผู้บริหารในการบริหารงานห้องสมุดด้านการ เงิน บุคลากร อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ห้องสมุด กิจกรรมและบริการของห้องสมุด ตามความคิด เห็นของผู้บริหารและตามความคิดเห็นของบรรณารักษ์

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหาร(อธิการ) และหัวหน้าบรรณารักษ์
ของวิทยาลัยครูทั้งหมด 36 แห่ง จำนวน 72 คน

ผลการวิจัยที่สำคัญปรากฏว่า ผู้บริหารและหัวหน้าบรรณารักษ์มีความเห็นเกี่ยวกับ
บทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารในการบริหารงานห้องสมุดทุกด้านโดย เฉลี่ยแล้วไม่สอดคล้องกัน
โดยที่ผู้บริหารมีความ เห็นว่าตนเองได้มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการบริหารห้องสมุดทุกด้าน. โดย
เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับหัวหน้าบรรณารักษ์มีความ เห็นว่า ผู้บริหารได้มีบทบาท
ที่ปฏิบัติจริงในการบริหารงานห้องสมุดทุกด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ส่วนบทบาท ที่คิดว่า
ควรปฏิบัติของผู้บริหารนั้น ทั้งผู้บริหารและหัวหน้าบรรณารักษ์ต่างก็มีความ เห็นตรงกันว่าผู้บริหาร
ควรปฏิบัติงานห้องสมุดทุกด้านในระดับมากกว่าที่ได้ปฏิบัติอยู่จริง การวิจัยเรื่องนี้ เป็นแนวเดียว
กันกับของผู้วิจัย แต่ต่างระดับการศึกษา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลมี 4 เรื่อง ดังนี้

จินตนา สุขมาก (2509) ได้ทำการสำรวจสถานะห้องสมุดโรงเรียนมัธยมวิสามัญศึกษา
ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 โรงเรียนปีการศึกษา 2508 เป็นปริญาวิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต
สรุปผลได้ 6 ประเด็น คือ

1. อาคารสถานที่ของห้องสมุดโรงเรียนส่วนมากจัด เป็นห้องหนึ่งต่างหาก
แต่มีบางแห่งจัดไว้มุมหนึ่งในห้องพักครูและห้องเรียนซึ่งมีสถานที่ตั้งไม่ถูกสุขลักษณะ แสงสว่าง
ไม่เพียงพอ การถ่ายเทอากาศไม่ดี เนื้อที่คับแคบไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
2. หนังสือและอุปกรณ์การศึกษาอื่น ๆ ยังมีปริมาณไม่เพียงพอ เช่น ภาพยนตร์
เครื่องฉายภาพยนตร์ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หิมพ์ตัด คู่มือตรวจการ คู่มือเก็บเอกสาร
ขึ้นวารสาร โรงเรียนมัธยมศึกษายังมีฐานะทางการเงินไม่ดีพอที่จะจัดซื้ออุปกรณ์เหล่านี้ได้
3. บุคลากรของห้องสมุดมีน้อยและต้องทำหน้าที่สอนด้วย บางคนสอนถึง
สัปดาห์ละ 10-15 ชั่วโมง จึงไม่มีใครมีเวลามาดูแลจัดบริการห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ
และก้าวหน้าเท่าที่ควร
4. การจัดบริการห้องสมุด ไม่ให้ความสะดวกแก่นักเรียนเท่าที่ควร เช่น
เก็บหนังสือไว้ในชั้นหรือตู้ใส่กุญแจ เวลาเปิดห้องสมุดก็เปิดเฉพาะเวลาเรียน ทำให้นักเรียน
ไม่มีโอกาสใช้ห้องสมุด ส่วนการประชาสัมพันธ์และการแนะนำวิธีใช้ห้องสมุดบรรณารักษ์ไม่ได้ทำ

5. งบประมาณ โรงเรียนส่วนมากมี งบประมาณที่ใช้จ่ายในท้องสมุด ไม่เพียงพอ คือประมาณปีละ 1,500-24,300 บาท ทั้งนี้แล้วแต่สภาพของโรงเรียนและ จำนวนนักเรียน แต่ผู้บริหารส่วนมากมักมีความ เห็นว่ากิจการอื่นสำคัญกว่า จึงนำเงินสำหรับ ท้องสมุดไปใช้ในกิจการอื่นที่คิดว่าสำคัญและจำเป็น

6. ความร่วมมือของผู้บริหารโรงเรียน จะสังเกตได้ง่ายว่าโรงเรียนที่มี ท้องสมุดดี ๆ และทันสมัยโดยมากจะเป็น เพราะครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่เห็นความสำคัญของ ท้องสมุด และได้ให้ความร่วมมือกับบรรณาธิการในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เป็นอย่างดี

นุญรอด ลากะสัมพันธ์โน (2513) ได้ทำการสำรวจปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงาน ท้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เป็นปริญญาานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต การวิจัย นี้มุ่งศึกษามีปัญหาอัน เป็นสาเหตุให้การบริหารงานท้องสมุดโรงเรียนบัง เกิดความบกพร่องซึ่งจะ นำมาซึ่งปัญหาว่าทำไมท้องสมุดโรงเรียนจึงไม่ค่อยมีบทบาทในการ เรียนการสอน เท่าที่ควร ผลของการวิจัยนี้จะ เป็นแนวทางให้ผู้บริหารระดับสูงหรือบรรณาธิการได้นำไปปรับปรุงแก้ไข ท้องสมุดโรงเรียนของตนให้พัฒนายิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้บรรณาธิการท้องสมุดโรงเรียน สาธิต โรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ที่มีการสอนตั้งแต่ ม.ศ. 1-5 รวม 25 โรงเรียน พร้อมทั้งใช้วิธีสัมภาษณ์ประกอบด้วย ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. การบริหารงาน ขาดการกระจายอำนาจ อำนาจลิตธิขาดอยู่ที่ครูใหญ่ ตั้งแต่การเลือก และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เข้าทำงานในท้องสมุด
2. งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีการวางโครงการล่วงหน้า เกี่ยวกับ ค่าใช้จ่ายในกิจการของท้องสมุด
3. อาคารสถานที่ ยังขาดความร่วมมือระหว่างครูใหญ่ บรรณาธิการ สถาปนิก และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการปรับปรุงและการก่อสร้าง
4. บุคลากร บรรณาธิการและเจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินงาน เทคนิคอย่าง มีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดความรู้ความสามารถหรือไม่มีเวลา เนื่องจากต้องทำการสอน วิชาอื่นด้วย
5. การวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานหรือบริการไม่มีการทำอย่างค่อ เนื่อง

รัถพร ชิงฮาตา (2513) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานห้องสมุดของโรงเรียนรัฐบาลประเภทมัธยมศึกษาในส่วนกลาง ปีการศึกษา 2512 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและสภาพที่แท้จริง ตลอดจนความเห็นของครู ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ และบรรณารักษ์ ในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษาในส่วนกลาง ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

1. สภาพห้องสมุดส่วนมากต่ำกว่าระดับมาตรฐานขั้นต่ำที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้
2. ผู้บริหารให้งบประมาณในการดำเนินงานห้องสมุดน้อย
3. บุคลากร บรรณารักษ์มีภาระหนักเกินไป เพราะผู้บริหารเห็นว่างานบรรณารักษ์ เป็นงานเบา จึงให้บรรณารักษ์ทำหน้าที่สอนด้วย
4. ผู้ใช้ห้องสมุดขาดความรู้ในการใช้ห้องสมุดและไม่มี เวลามาใช้ห้องสมุด

สุธารัตน์ อุทามุคต์ (2514) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดของโรงเรียนรัฐบาลประเภทมัธยมศึกษาในจังหวัดภาคใต้ ปีการศึกษา 2513 ความมุ่งหมายในการวิจัยนี้ เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพของห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลประเภทมัธยมศึกษาในจังหวัดภาคใต้ เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และเพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานห้องสมุดเหล่านั้น

ผลการวิจัยปรากฏว่า ห้องสมุดของโรงเรียน เหล่านี้มีสภาพต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทุกด้าน สิ่งพิมพ์ วัสดุทัศนวัสดุ และบุคลากร ปัญหาใหญ่ในการดำเนินงานห้องสมุดเหล่านั้นได้แก่ การขาดบรรณารักษ์และผู้ช่วยบรรณารักษ์ซึ่งมีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ บรรณารักษ์ไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินงานห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ ไม่มีพนักงานพิมพ์ดีด และผู้ใช้ห้องสมุดขาดความรู้และความร่วมมือในการใช้ห้องสมุด ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะว่า ควรจะจัดให้มีการอบรมครูให้มีความรู้ในการเป็นบรรณารักษ์ ควรเพิ่มงบประมาณให้ห้องสมุด และควรจะมีบรรณวิชาวารใช้ห้องสมุดไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมด้วย

เมื่อเปรียบเทียบการวิจัยของ จินตนา สุขมาก บุญรอด ลากะสัมบันโน
 รัตพร ชังธาดา และ สุธาวรัตน์ คูหาภักดิ์ ซึ่งงานวิจัยทั้ง 4 เรื่องนี้ได้ทำระหว่างปี
 พ.ศ. 2509-2514 มีประเด็นสำคัญที่ตรงกันคือ

1. สภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนมากยังต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำ
 ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้
2. ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุดและให้การสนับสนุนน้อย
3. บุคลากรของห้องสมุดต้องทำหน้าที่สอนวิชาอื่นด้วย ไม่สามารถทำงาน
 ห้องสมุดได้เต็มที่และบรรณารักษ์ส่วนมากไม่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์
4. งบประมาณ ไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายในการดำเนินงานห้องสมุดตลอดทั้งปีได้
 สำหรับงานวิจัยของจินตนา นอกจากจะมีประเด็นทั้ง 4 ดังกล่าวแล้ว ยังมีเรื่อง
 การบริการซึ่งผู้ใช้ไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร และผู้ใช้ยังขาดความรู้การใช้ห้องสมุด
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามติภาพของผู้บริหารที่มีต่อการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา
 ด้านการเงิน บุคลากร อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ วัสดุการอ่าน การบริการและกิจกรรม และ
 การส่งเสริมให้ครูอาจารย์และนักเรียนใช้ห้องสมุด
2. เพื่อศึกษามติภาพที่คาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการดำเนินงานห้องสมุด
3. เพื่อเปรียบเทียบมติภาพจริงและมติภาพที่คาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนจาก
 ผู้บริหารและบรรณารักษ์

แนว เหตุผลในการวิจัย

ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาห้องสมุดของโรงเรียนให้เป็นแหล่งส่งเสริม
 การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปัจจุบันห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่
 ยังมีปัญหาในการดำเนินการและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงสมควรศึกษามติภาพของผู้บริหาร
 เพื่อให้ทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาและหาข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ขอบ เขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษามติภาพของผู้บริหารที่มีต่อห้องสมุดโรงเรียน
 มัธยมศึกษา ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมดจำนวน 103 โรงเรียน

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน 103 คน และบรรณาธิการ 103 คน รวมประชากร 206 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารที่มีต่อห้องสมุดโรงเรียนจากเอกสาร สัมภาษณ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ต่าง ๆ สอบถามหรือสัมภาษณ์บรรณาธิการโรงเรียนต่าง ๆ และ สังเกตการณ์สภาพและการดำเนินงานในห้องสมุด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม และข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย
2. สร้างแบบสอบถาม 2 ชุด ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ชุดที่ 2 สำหรับ บรรณาธิการ เพื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารต่อห้องสมุดโรงเรียนด้านการเงิน บุคลากร อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ วัสดุการอ่าน การบริการและกิจกรรม และการส่งเสริมการใช้ห้องสมุด ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ของห้องสมุดของผู้บริหาร

ลักษณะของคำถามที่ใช้เป็นแบบปลายเปิด โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่าง ๆ จากห้องสมุดโรงเรียนของผู้บริหาร

ตอนที่ 2 บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารต่อการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนด้านต่าง ๆ

ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยให้ตัวเลข 5 ระดับ ดังนี้

- 1 หมายความว่า น้อยที่สุดหรือไม่เลย
- 2 หมายความว่า น้อย
- 3 หมายความว่า ปานกลาง
- 4 หมายความว่า มาก
- 5 หมายความว่า มากที่สุด

ในตอนที่ 2 มี 2 คำตอบ คือ ส่วนที่เป็น "บทบาทจริง" และ ส่วนที่เป็น

"บทบาทที่คาดหวัง"

3. การส่งและเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะแจกแบบสอบถามให้ผู้บริหารและหัวหน้าบรรณาธิการแต่ละโรงเรียนด้วยตนเอง และให้ผู้บริหารและบรรณาธิการส่งแบบสอบถามที่ตอบเรียบร้อยแล้วกลับมาทางไปรษณีย์ ถ้าผู้วิจัยมิได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอจะติดต่อกับผู้บริหารและบรรณาธิการแต่ละโรงเรียนด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง

4. นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัว ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยการหาค่าร้อยละ โดยใช้สูตร
$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทนค่าร้อยละ

f แทนค่าจำนวนคนที่ได้ตอบปัญหาในแต่ละข้อ

N แทนค่าจำนวนคนทั้งหมดที่ตอบปัญหานั้น ๆ

โดยแยกกลุ่มประชากรออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้บริหาร และบรรณาธิการ

4.2 สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งการใช้ประโยชน์หรือทรัพยากรต่าง ๆ จากห้องสมุดของผู้บริหาร และความคิดเห็นและความรู้สึกเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน วิเคราะห์โดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย ตามลำดับดังนี้

1. แจกแจงความถี่ของคะแนนทุก ๆ ข้อของแบบสอบถามทุกชุด
2. คูณความถี่ (f) ของคะแนนแต่ละช่องด้วยน้ำหนักคะแนนประจำช่อง (X)

ที่กำหนดคือ

น้อยที่สุดหรือไม่เลย	ตรงกับหมายเลข 1	ให้ค่าคะแนน	1
น้อย	ตรงกับหมายเลข 2	ให้ค่าคะแนน	2
ปานกลาง	ตรงกับหมายเลข 3	ให้ค่าคะแนน	3
มาก	ตรงกับหมายเลข 4	ให้ค่าคะแนน	4
มากที่สุด	ตรงกับหมายเลข 5	ให้ค่าคะแนน	5

3. หาค่าเฉลี่ยของค่าตอบแต่ละข้อโดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยของคะแนนแต่ละข้อ

f = ความถี่ในแต่ละข้อ

X = ค่าน้ำหนักประจำข้อ

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ประกอบ กรรณสูตร 2517: 40)

4. แปลความหมายในแต่ละเรื่อง โดยถือเกณฑ์ในการประมาณค่าดังนี้

4.6 - 5.0 มากที่สุด

3.6 - 4.5 มาก

2.6 - 3.5 ปานกลาง

1.6 - 2.5 น้อย

1.0 - 1.5 น้อยที่สุด

5. หาส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ

ค่าตอบแต่ละข้อโดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \frac{(fx)^2}{N}}$$

S.D. = ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าตอบแต่ละข้อ

f = ความถี่

X = คะแนน (น้ำหนักของค่าตอบ)

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของ
ตัวแปรแต่ละคู่ โดยใช้สูตรการคำนวณอัตราส่วนวิกฤติ (Critical Ratio) ดังนี้

เมื่อต้องการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ย ความเห็นของ
ผู้บริหารกับค่าคะแนนเฉลี่ยความเห็นของบรรณารักษ์ ใช้สูตร

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sigma(\bar{X}_1 - \bar{X}_2)}$$

$$\sigma(\bar{X}_1 - \bar{X}_2) = \frac{\sigma_1^2}{N_1} + \frac{\sigma_2^2}{N_2}$$

เมื่อ

$\bar{X}_1$ = ค่าคะแนนเฉลี่ยของคำตอบแต่ละข้อตามความเห็นของผู้บริหาร

$\bar{X}_2$ = ค่าคะแนนเฉลี่ยของคำตอบแต่ละข้อตามความเห็นของบรรณารักษ์

$\bar{X}_1 - \bar{X}_2$ = ผลต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ย

$\sigma(\bar{X}_1 - \bar{X}_2)$ = ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างของค่าคะแนนเฉลี่ย

และเมื่อต้องการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยในแง่ที่เป็น
"บทบาทจริง" กับ "บทบาทที่คาดหวัง" ใช้สูตร

$$t = \frac{\bar{d}}{\sigma_{\bar{d}}}$$

$$\bar{d} = \frac{\sum d}{N}$$

$$\sigma_{\bar{d}} = \frac{SD.d}{\sqrt{N-1}}$$

- เมื่อ
- t = ผลต่างของคะแนนแต่ละข้อ
- d = คะแนนแต่ละข้อของ**บทบาทที่คาดหวัง** - คะแนนแต่ละข้อของ**บทบาทจริง**
- $\bar{d}$ = ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลต่างในแต่ละข้อ
- $s_{\bar{d}}$ = ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานค่าคะแนนเฉลี่ยของผลต่างในแต่ละข้อ

5. สรุปผล เรียบเรียง อภิปราย พร้อมทั้งเสนอแนะ โดยนำเสนอในรูปความเรียง และสถิติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อห้องสมุดโรงเรียนในด้านการบริหารการเงิน บุคลากร อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ วัสดุการอ่าน การบริการและกิจกรรม การส่งเสริมการใช้ห้องสมุดของครูอาจารย์และนักเรียน
2. ได้ทราบบทบาทที่คาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน
3. ทราบความแตกต่างหรือสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้บริหารกับบรรณารักษ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงบทบาทของผู้บริหาร อันจะเป็นผลดีต่อการวางแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนและการพัฒนาห้องสมุดให้ดียิ่งขึ้น
4. เป็นแนวทางของกรมสามัญศึกษาที่จะ เสนอแนะให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ส่งเสริมให้ห้องสมุด เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

คำนิยามศัพท์

บทบาท หมายถึง อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการงานโดยตรง และงานพิเศษที่ควรจะต้องทำ

บรรณารักษ์ หมายถึง หัวหน้าบรรณารักษ์ หรือผู้ที่มีหน้าที่ เป็นหัวหน้ารับผิดชอบในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน เพียงคนเดียว

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่มีตำแหน่งหรือผู้ที่ทำหน้าที่ เป็นผู้อำนวยการ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ที่มีอำนาจสูงสุดในแต่ละโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา หมายถึง ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัด กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขต กรุงเทพมหานคร